Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Είδος: Εφημερίδα / Ένθετο: **ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ**
Ημερομηνία: Κυριακή, 27-02-2011
Σελίδα: 11
Μέγεθος: 821 cm ²
Μέση κυκλοφορία: 21780
Επικοινωνία εντύπου: (210) 4808000

Λέξη κλειδί: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

ΒΙΒΛΙΟ

Η ζωή μου με Μπελογιάννη - Πλουμπίδη

Μαρτυρίες της Ελλης Παππά για τα γεγονότα που σημάδεψαν το κομμουνιστικό κίνημα από την Κατοχή μέχρι και τη δικτατορία του 1967

ΕΛΛΗ ΠΑΠΠΑ
Μαρτυρίες μιας διαδρομής
εκδ. Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη, Αθήνα 2010. **σελ. 334**

Του **ΚΩΣΤΑ ΚΑΡΑΚΩΤΙΑ**

Η Ελλη Παππά κατέχει μια ιδιαίτερη θέση στην ιστορία του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος. Υπήρξε στέλεχος του παράνομου μηχανισμού του ΚΚΕ στην τρομακτικά δύσκολη περίοδο του εμφυλίου και των αρχών της δεκαετίας του 1950 και ήταν η σύντροφος και η μητέρα του παιδιού του Νίκου Μπελογιάννη, με τον οποίο καταδικάστηκαν μαζί σε θάνατο το 1952. Γνώρισε επιπλέον και συνεργάστηκε στην παρανομία με τον Νίκο Πλουμπίδη, την πολλαπλή τραγωδία του οποίου έζησε από κοντά. Παράλληλα δε με την πολιτική της δράση, έγραψε και αρκετά βιβλία για διάφορα ιδεολογικά και ιστορικά ζητήματα της Αριστεράς. Η αναγγελία της έκδοσης των κειμένων της Ελλης Παππά, τα οποία είχε αφήσει στο Μουσείο Μπενάκη με την εντολή να δημοσιευθούν μετά τον θάνατό της, δημιούργησε πολλές προσδοκίες για αποκαλύψεις και διευκρινίσεις για κάποιες σκοτεινές περιοχές της ιστορίας του εγχώριου κομμουνιστικού κινήματος και κυρίως για την τραυματική υπόθεση του Νίκου Πλουμπίδη.

Δίνει τη δική της άποψη για Απελευθέρωση, Δεκεμβριανά, Εμφύλιο, Ζαχαριάδη, Δημοκρατικό Στρατό, παρανομία, φυλακές, εξορία...

Η έκδοση των κειμένων δεν δικαίωσε τις προσδοκίες αυτές που ενείχαν πάντως και ένα «σκανδαλοθραυστικό» πολιτικοϊστορικό ενδιαφέρον. Τα κείμενα όμως της Παππά είναι εξαιρετικά σημαντικά γιατί δίνουν τη δική της άποψη για τα συμβάντα της κρίσιμης εκείνης περιόδου και, κυρίως, περιγράφουν και αποδίδουν την πολιτική κουλτούρα και τον τρόπο σκέψης των Ελλήνων κομμουνιστών, όπως άρχισαν να διαμορφώνονται στα σκληρές συνθήκες της παρανομίας και των φυλακών.

Η Ελλη Παππά παρέδωσε τα κείμενά της στο Μουσείο Μπενάκη σε δύο διαφορετικές χρονικές φάσεις και η διάρθρωση του τόμου ανήκει στον επιμελητή τους Τάσο Σακελλαρόπουλο, ο οποίος και προλογίζει τη συλλογή και περιγράφει το ιστορικό και βιβλιογραφικό πλαίσιο της έκδοσης.

Εκτελέσεις

Οι αφηγήσεις στεγάζονται κάτω από τον τίτλο «Μαρτυρίες μιας διαδρομής» και αναπτύσσονται σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο, με τον τίτλο «Σελίδες από τη ζωή μου», η Ελλη Παππά παραθέτει γενονότα που έζησε και προσέζαβε στην χρονική περιόδο από το τέλος της Κατοχής μέχρι και τη δικτατορία του 1967. Κυριαρχικό ρόλο, βέβαια, στην εξιστόρηση έχει ο Νίκος Μπελογιάννης και η πολλαπλή σχέση της Παππά μαζί του. Η συγγραφέας αναφέρεται στη σχέση αυτή στο δεύτερο κεφάλαιο με τον τίτλο «Γράμματα στο γιο μου», όπου με λόγο πάντα πολιτικό, αλλά και πιο τρυφερό και προς το τέλος λιτά σπαρτακιό, αφηγείται την διαδρομή της με τον Μπελογιάννη και τη βίαιη διακοπή της με την εκτέλεσή του. Σκιαγραφεί δε αρκετά τον άνθρωπο Μπελογιάννη που έχει επισκιασθεί από τον Μύθο. Η τελευταία μέρα του Μπελογιάννη και των συντρόφων του αναπλάθεται και πάλι από την Παππά σ' ένα άρθρο της που συγκροτεί μαζί με άλλα δύο, εν είδει παραρτήματος, το τρίτο κεφάλαιο του τόμου. Τα δύο άλλα άρθρα και το τέταρτο κεφάλαιο, το οποίο τιτλοφορείται «Υπόθεση Πλουμπίδη», είναι αφιερωμένα στον Νίκο Πλουμπίδη. Η Παππά περιγράφει με οργή και θλίψη, το πώς βίωσε η ίδια την καταγγελία του Πλουμπίδη ως χαφιέ από την κομματική ηγεσία και την επακόλουθη δικαιά του εξόντωση, λίγο πριν την εκτέλεσή του από το εμφυλιοπολεμικό κράτος.

Η συγγραφέας προσπαθεί εκ των υστέρων να καταναόησει και να ερμηνεύσει όλα αυτά τα τραγικά γεγονότα και τις αποφάσεις του ΚΚΕ. Εικάζει ότι οι εκτελέσεις του Μπελογιάννη και του Πλουμπίδη εξυπηρετούσαν και τις κινήσεις του Γραμματέα του ΚΚΕ Νίκου Ζαχαριάδη για τον οποίον πιστεύει ότι συνετέλεσε τα μέγιστα στην συντριβή του κομμουνιστικού κινήματος στην Ελλάδα. Διατυπώνει ακόμα τις υποψίες της για τη δράση και τη συμπεριφορά του υπεύθυνου για την επικοινωνία με την εξόρατα τη γεσία Νίκου Βαβούδη, στον οποίο εμπρίπτει σημαντικό μέρος της ευθύνης για την ανήθικη κομματική μεταχείριση του Πλουμπίδη. Λσκεί δε έντονο έλεγχο σε διάφορες κρίσιμες αποφάσεις της ηγεσίας του ΚΚΕ όπως αυτή της 3ης Ολομέλειας του 1947 που δεν ξεκαθάριζε τη γραμμή για ένοπλο ή μη αγώνα και δεν επέτρεψε την έξοδο και την ένταξη χιλιάδων κομμουνιστών στον Δημοκρατικό Στρατό που ήδη άρχιζε να συγκροτείται. Καταθέτει επιπλέον την άποψη του Μπελογιάννη για την απόφαση της εποχής της Αριστεράς από τις εκλογές του 1946, όπως διατυπώθηκε στην ίδια με την χαρακτηριστική φράση «και να σκέφτεσαι ότι πάμε να πεθάνουμε για ένα λάθος». Αντί όμως να προχωρήσει σε μια πολιτική και θεωρητική κριτική του σταλινικού – ζαχαριαδικού μοντέλου λειτουργίας του κόμματος, αναπαράγει μια μάλλον παρόμοια λογική, ακού αναζητά, σχεδόν εμπιστευτικά, τους χαφιέδες και τις συνωμοσίες που υποτίθεται ότι οδήγησαν το εγχώριο κομμουνιστικό κόμμα στην πολλαπλή πτώτα.

Τα κείμενα της Παππά περιγράφουν και αποδίδουν την πολιτική κουλτούρα και τον τρόπο σκέψης των Ελλήνων κομμουνιστών, όπως άρχισαν να διαμορφώνονται στις σκληρές συνθήκες της παρανομίας και των φυλακών.

Παρανομία

Η Παππά βέβαια στέκεται ιδιαίτερα στις δύσκολες συνθήκες της παρανομίας στην Αθήνα στα χρόνια του εμφυλίου και μετά. Οι σύντροφοι, οι κίνδυνοι της σύλληψης και της επακόλουθης εκτέλεσης, οι κρύπτες και τα υπόγεια τυπογραφεία, η αγωνιώδης αναζήτηση καταλυμάτων, οι άνθρωποι που άνοιγαν τα σπίτια τους στους παράνομους χωρίς να υπολογίζουν τις συνέπειες, περιγράφονται αδρά και η ατμόσφαιρα της εποχής αναδύεται έντονα. Εκτός όμως από το σθένος των αγωνιστών, αναδεικνύονται οι ανεπάρκειες, οι κάθε είδους προβληματικές συμπεριφορές πολλών στελεχών και, βέβαια, η διάλυση του άλλοτε κραταιού κομματικού μηχανισμού.

Η Ελλη Παππά με τα κατάλοιπά της και τη δική της οπτική συνεισφέρει στη συγκρότηση και στον αναστοχασμό συνάμα της ιστορίας του εγχώριου κομμουνιστικού κινήματος. Παράλληλα, επαναφέρει στη συλλογική μνήμη ανθρώπους σαν τον Νίκο Μπελογιάννη και τον Νίκο Πλουμπίδη, που επιχείρησαν, όπως και η ίδια και άλλοι πολλοί, τη δική τους, πολλαπλά μάταιη, έφοδο στον ουρανό.

Εμπειρία της φυλακής

Ενα σημαντικό μέρος των αφηγήσεων είναι αφιερωμένο στην πολύχρονη εμπειρία της φυλακής. Η συγγραφέας, κρατούμενη από το 1951 μέχρι το 1963 και εξόριστη στη Γυάρο μετά την επιβολή της δικτατορίας το 1967, γνώρισε εκ των έσω την κατ' εξοχήν δομή εγκλεισμού, τη φυλακή και περιγράφει το σωματικό και ψυχικό της βίωμα σ' αυτήν. Αναπλάθει όμως και συνολικά τη ζωή των κομμουνιστριών στις φυλακές και καταγράφει τους τρόπους οργάνωσης της καθημερινότητάς τους, τους κανόνες της διαβίωσης, τις αντιπαραθέσεις με την Διεύθυνση, τις εσωτερικές τους ιεραρχίες, την σημασία για τους μελλοθάνατους, τις σχέσεις αλληλοβοήθειας, αλλά και τις πολλές και διάφορες αντιθέσεις μεταξύ τους, όπως για παράδειγμα αυτή ανάμεσα στις γυναίκες από την Αθήνα και σ' όσες κατάγονταν από τα χωριά της ελληνικής περιφέρειας.
Οι κομμουνίστριες κρατούμενες όμως υπέκειντο, εθελοντικά και σε μιαν άλλη, τελικά, δομή εγκλεισμού, αυτήν του κόμματος. Με το πρόσημο της προστασίας του και εκμεταλλευόμενο την σχεδόν υπερβατική πίστη σ' αυτό, το κόμμα ασκούσε απόλυτο έλεγχο και απαιτούσε τυφλή υπακοή.
Η συζήτηση και η κριτική στη φυλακή ήταν απαγορευμένες. Κυριαρχούσε ένα ασιρυκτικό κλίμα καχυποψίας και το παραμικρό σχόλιο, ακόμα και το απλό κουτσομπολιό, εκλαμβάνονταν και ανάγονταν σε διαφωνία και αντικομματική κριτική και ανιχνεύδειες όποια το εξέφερε διά βίου, σ' όλη την κομματική της διαδρομή. Η Παππά αποδίδει και αναδεικνύει το νοσηρό αυτό κλίμα αλλά ταυτόχρονα το αναπαράγει και η ίδια σ' φοβί θυμάτα έπειτα από τόσες δεκαετίες τέτοιου είδους σχόλια και προσπαθεί να διερμηνεύσει τα εσωκομματικά σημαινόμενά τους.

Ριζοσπαστικό ρεύμα σκέψης και ο ρόλος των ηγετών του

Εμφάνιση, εξέλιξη, ιδεολογικές και πολιτικές αναζητήσεις

ΕΥΑΝΘΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Ελληνικός φιλελευθερισμός
Το ριζοσπαστικό ρεύμα, 1932-1979
εκδ. Πατάκη, σελ. 604

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ**

Στη χώρα μας, όπου η παρακμή της εκπαίδευσης και της έρευνας μόνο ως η πιο ασήμαντη εκδήλωση της ευρύτερης κοινωνικής κρίσης δεν μπορεί να θεωρηθεί, ασφαλώς και δεν θα συνιστούσε αποκάλυψη κρατικού μυστικού η επισήμανση του γεγονότος ότι είναι ιδιαίτερα οι κοινωνικές επιστήμες που ποιοτικά υποβαθμίζονται. Ίσως, μεταξύ άλλων λόγων, επειδή στα πανεπιστήμια, τις σχολές και τα ερευνητικά κέντρα που τις διακονούν η αξιοκρατία υποχώρησε συχνά μπροστά στην ιδεολογική τρομοκρατία, την «παρεκκρατία» και τις επιλογές βάσει πολιτικών και κομματικών κριτηρίων (με αποτέλεσμα, μαζί με τους ευάριθμους άριστους ερευνητές, να «συστεγάζονται» και πολλοί κάτω του μετρίου, που δεν δυσκολεύτηκαν ωστόσο να εξοπλιστούν την ακαδημαϊκή ιεραρχία, διαιωνίζοντας και αναπαράγοντας την ανεπάρκειά τους). Πάμπολλα παραδείγματα περιπτώσεων που τοποθετούνται και στα δύο άκρα του ποιοτικού φάσματος θα μπορούσαν να μνημονευθούν, σπαρμένα ωστόσο έναι από τους ποιοτικότερους, παραγωγικότερους, πιο απαιτητικούς από τον εαυτό τους και ακάματους ιστορικούς της νέας γενιάς, είναι ο ιδιαίτερα πολυγράφος Ευάνθης Χατζηβασίλειου, ο οποίος ήδη είχε δώσει πολυάριθμα δείγματα εξαιρετικά φροντισμένης έρευνας και γραφής.

Με το νέο σγκωδέστατο έργο του καλύπτει πέντε περίπου δεκαετίες της νεότερης ελληνικής πολιτικής ζωής, διερευνά τις ιδεολογικές αναζητήσεις που τις σφράγισαν -κυρίως, αν και όχι αποκλειστικά, τις κινούμενες στο φιλελεύθερο ρεύμα σκέψης και πρώτιστως σε αυτό που ο συγγραφέας χαρακτηρίζει ως «ριζοσπαστική» του εκδοχή-, μελετά σε απίστευτο βάθος και με αουτιβίθστα ευρεία βιβλιογραφική τεκμηρίωση τις πολιτικές κινήσεις, τόσο σε επίπεδο γκρουπούσκουλου όσο και κομματικών σχηματισμών, καθώς και τα πρόσωπα (πολιτικούς, διανοούμενους, αλλά και μαχητές της εφηβικής αντίστασης), που επιχείρησαν να τις εκφράσουν, αναλύει τις κυβερνητικές επιλογές που στόχευαν να τις υλοποιήσουν, παρουσιάζει τις θεσμικές τους αποτυπώσεις, ιδιαίτερα σε συνταγματικό κείμενο, κ.ο.κ.

Στο επίκεντρο του ριζοσπαστικού φιλελευθεριαμού θεωρείται πως βρίσκεται η διαχρονική σκέψη του Κωνσταντίνου Καραμανλή.

Βέβαια, ένα τόσο μεγάλο έργο -χαρακτηρισμός που δικαιολογείται όχι μόνο λόγω του όγκου του, αλλά και λόγω της ποιότητάς του- δεν θα μπορούσε παρά να προσφέρεται και για κάποιες κριτικές παρατηρήσεις. Για παράδειγμα, στον συγγραφέα θα μπορούσε, ενδεχομένως, να προσαφθεί ότι κατέληξε σε ένα υπέρμετρα κοπιώδες για τον αναγνώστη πόνημα, που με πιο επιλεκτική αξιοποίηση του διερευνηθέντος υλικού θα μπορούσε να είναι πιο εύπεπτο. Ότι, ακόμη, η χρονική οριοθέτηση του έργου δημιουργεί προβληματισμούς, ενώ και το θεματολογικό του περίγραμμα χαρακτηρίζεται από μια σχετική ασάφεια.

«Εθνάρχης»

Επίσης, στο μέτρο που στο επίκεντρο του ριζοσπαστικού φιλελευθεριαμού ο συγγραφέας δείχνει να θεωρεί πως βρίσκεται η διαχρονική σκέψη του Κωνσταντίνου Καραμανλή, ίσως θα άταν ορθότερο η τιτλοφόρηση του έργου να αναδείχτηκε το στοιχείο αυτό με αναφορά στα ιδεολογικά ρεύματα και τις αναζητήσεις που επηρέασαν τη διαμόρφωση της σκέψης του «Εθνάρχη» -χαρακτηρισμό που ο Χατζηβασιλείου εύλογα αμφισβητεί- από τη νεανική του ηλικία μέχρι την ωριμότητα και καταβίωσή του. Και η υποβάθμιση, εξύλου, ή η μη κριτική τοποθέτηση απέναντι σε κάποιες εξαιρετικά αμφιλεγόμενες πλέον επιλογές του επί 14ετία πρωθυπουργού (εθνικοποίηση Ολυμπιακής, υπόθεση Ανδρεάδη κ.λπ.) δημιουργούν επίσης κάποιο προβληματισμό.

Οσες κι αν είναι, όμως, οι επιφυλάξεις ή οι κριτικές τοποθετήσεις που ενδέχεται να προκαλέσει το πολύμορφο αυτό έργο, ένα είναι απολύτως βέβαιο. Δεν θα μπορεί πλέον να γραφεί σοβαρό ιστορικό πόνημα, αναφερόμενο στις πέντε «μεσαίες» δεκαετίες του «ελληνικού» 20ού αιώνα, χωρίς να έχει ως κεντρική πηγή και, ακόμα περισσότερο, ως σημείο αναφοράς, τον ελληνικό φιλελευθερισμό του Χατζηβασιλείου. Ουσιαστικά -και καθοριστικά- το έργο σφραγίζει τη νεότερη ιστοριογραφία του τόπου μας.

www.clipnews.gr